

1.02 Pregledni znanstveni članek

UDK 930.25:347.99(497.4)"1979/1994"

347.99(497.4)"1979/1994":005.912

Prejeto: 29. 4. 2021

Redna sodišča v Sloveniji med leti 1979 in 1994

ANJA PRŠA

univ. dipl. zgod., višja arhivistka

Zgodovinski arhiv Celje, Teharska cesta 1, SI-3000 Celje

e-pošta: anja.prsa@zac.si

Izvleček

Sodstvo, kot ena izmed vej oblasti, ki temelji na zakonski podlagi in ustavnih predpisih, se je v Jugoslaviji večkrat reorganiziralo. Ena izmed pomembnejših sprememb je bila reorganizacija rednih sodišč, ko so leta 1979 začela z delovanjem temeljna sodišča, višja sodišča in Vrhovno sodišče Socialistične republike Slovenije. V prispevku so z metodo deskripcije in historičnega pregleda predstavljeni mreža rednih sodišč v obdobju 1979-1994, njihova organizacija in pisarniško poslovanje. Poznavanje pisarniškega poslovanja in organizacije rednih sodišč je ključnega pomena pri vrednotenju arhivskega iz dokumentarnega gradiva ter sestavi pisnih strokovnih navodil.

Abstract

COURTS OF JUSTICE IN SLOVENIA BETWEEN 1979 AND 1994

Judiciary, as one of government branches basing on legislation and constitutional laws, was reorganized many times in Yugoslavia. One of the most important changes was the reorganization of courts of justice in 1979, which enforced the operation of basic courts, higher courts and the Supreme Court of the Socialist Republic of Slovenia. Using the method of description and historical overview, the article presents the network of courts in the period between 1979 and 1994, their organization and administration. The knowledge of court administration and organization is key to appraisal of archival records and preparation of written professional instructions.

Ključne besede:

pravosodje, redna sodišča, temeljna sodišča, pisarniško poslovanje.

Key-words:

judiciary, courts of justice, basic courts, office administration

1 UVOD

Organizacija sodstva temelji na zakonski podlagi in na ustavnih temeljih. S pogostimi ustavnimi spremembami v času Jugoslavije (Federativna ljudska republika Jugoslavija – FLRJ, Socialistična federativna republika Jugoslavija – SFRJ) so sledile tudi reorganizacije sodstva. Po drugi svetovni vojni je bilo treba na novo organizirati mrežo rednih sodišč. Z Zakonom o ureditvi ljudskih sodišč iz leta 1946 so sodno oblast izvajali Vrhovno sodišče Federativne ljudske republike Jugoslavije, vrhovna sodišča federalnih enot ter okrožna in okrajna sodišča.¹ Ustavni zakon o temeljih družbene in politične ureditve iz leta 1953 je utrdil enotni sistem pravosodja.² Zakon o sodiščih (*Uradni list FLRJ*, št. 30/1954) iz julija 1954 je imel v prvem delu ustavna načela o sodiščih, kjer je bilo določeno, da v državi sodijo redna, gospodarska in vojaška sodišča.³ Ponovna reorganizacija rednih sodišč je sledila leta 1965 s Temeljnim zakonom o splošnih sodiščih,⁴ s katerim so bila ukinjena okrajna sodišča. Posle okrajnih sodišč so prevzela novoustanovljena občinska sodišča. Poleg občinskih sodišč so sodno mrežo rednih sodišč sestavljala še okrožna sodišča, republiška vrhovna sodišča in Vrhovno sodišče SFRJ. Zadnja ustava Socialistične federativne republike Jugoslavije in Socialistične republike Slovenije (dalje: SRS) je bila sprejeta leta 1974, ki je bil odpravljen enoten pravosodni sistem. Organizacija pravosodja je bila po novi ustavi v rokah posameznih republik oziroma avtonomnih pokrajinah.

2 REDNA SODIŠČA MED LETOMA 1979 IN 1994

Ustavna ureditev je leta 1974 Sloveniji in drugim republikam SFRJ prepuščala pristojnost za urejanje sodstva na svojem ozemlju.⁵ Na temelju Ustave SFRJ⁶ in Ustave SRS⁷ je Skupščina Socialistične Republike Slovenije aprila 1977 razglasila Zakon o rednih sodiščih (*Uradni list SRS*, št. 10/1977), s katerimi je bilo reorganizirano sodstvo. S tem zakonom so se bistveno spremenili organizacija in pristojnosti rednih sodišč v Sloveniji.⁸

Redna sodišča so kot organi državne oblasti v mejah svojih pristojnosti opravljala sodno funkcijo, ki je bila določena z ustavo in z zakonom.⁹ Naloga rednih sodišč kot osrednjih organov pravosodja je uporaba veljavnega prava za reševanje posameznih pravnih razmerij.¹⁰

Sodstvo se po vsebini loči na kazensko, civilno, upravno in ustavno.¹¹ Redna sodišča se delijo na redna sodišča splošne pristojnosti in posebna oziroma specializirana redna sodišča. Redna sodišča splošne pristojnosti odločajo o vseh kazenskih in civilnih zadevah, razen če so posamezne zadeve z zakonom izvzete iz njihove pristojnosti.¹² Posebna oziroma specializirana redna sodišča odločajo le v posebej določenih skupinah kazenskih in civilnih zadev, ki so določena z zakonom (gospodarska sodišča, delovna sodišča, obrtna sodišča, rudarska so-

¹ Zakon o ureditvi ljudskih sodišč. V: *Uradni list FLRJ*, št. 51/1946.

² Bizjak: Pravosodje v letih 1945-1991, str. 278.

³ Melik: Vrhovno sodišče v drugi Jugoslaviji, str. 86.

⁴ Temeljni zakon o splošnih sodiščih. V: *Uradni list SFRJ*, št. 7/1965.

⁵ Melik: Prevezemanje arhivskega gradiva pravosodnih organov, str. 265.

⁶ Ustava SFRJ. V: *Uradni list SFRJ*, št. 9/1974.

⁷ Ustava SRS. V: *Uradni list SRS*, št. 6/1974.

⁸ Bizjak: Pravosodje v letih 1945-1991, str. 281.

⁹ Zakon o rednih sodiščih. V: *Uradni list SRS*, št. 10/1977, 1. člen.

¹⁰ Melik: Valorizacija gradiva rednih sodišč, str. 47.

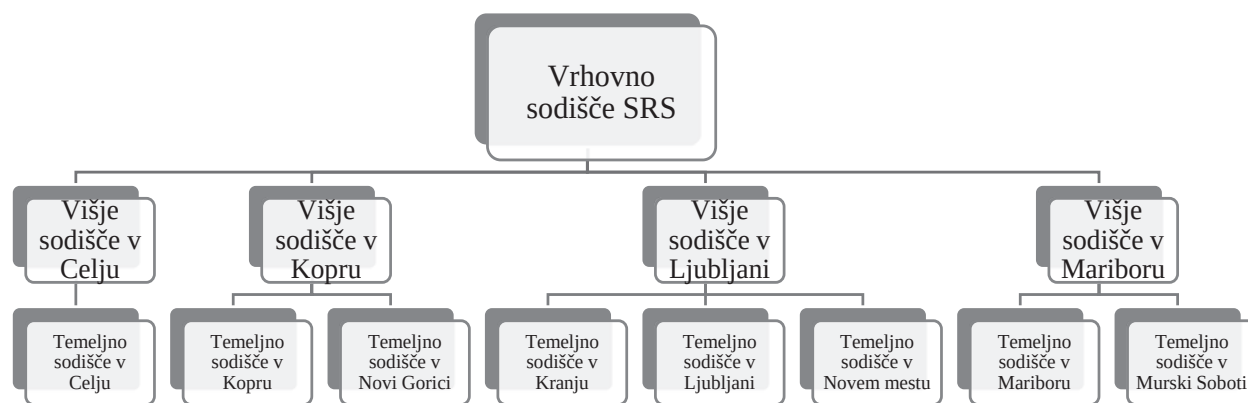
¹¹ Melik: *Osnove prava in pravne države za arhiviste*, str. 57.

¹² Prav tam, str. 59.

dišča ...).¹³ Posamezni pravni sistemi ustanavljajo razmeram, času in družbeni ureditvi primerna ter različna specializirana redna sodišča.¹⁴

Leta 1979 je SRS vzpostavila sodni sistem rednih sodišč, ki je bil edinstven med vsemi šestimi republikami SFRJ in dvema avtonomnima pokrajina-
ma.¹⁵ Funkcijo rednih sodišč so med letoma 1979 in 1994 opravljala temeljna
sodišča na prvi stopnji, višja sodišča na drugi stopnji in Vrhovno sodišče SRS na
tretji stopnji. SRS je z vzpostavitvijo temeljnih sodišč ukinila sistem okrajnih in
okrožnih sodišč na nižji instanci, ki je prevladoval v večini drugih federalnih en-
titetah. S tem se je SRS radikalno oddaljila od uveljavljene organizacije sodstva
še iz časov Avstro-Ogrske.¹⁶

Slika 1: Hierarhija rednih sodišč v Sloveniji med letoma 1979-1994



Vir: Zakon o rednih sodiščih. V: Uradni list SRS, št. 10/1977, 26.–28. člen.

Gospodarska sodišča so bila z letom 1978 ukinjena, medtem ko so njihove pristojnosti prevzela redna sodišča.¹⁷ Federalna in republiška ustava sta v sodni sistem poleg rednih sodišč uvedli tudi samoupravna sodišča, ki naj bi kot družbeni organi reševala spore iz družbenoekonomskih in drugih samoupravnih razmerij.¹⁸ V primerjavi z rednimi sodišči, ki so bila ustanovljena z zakonom, so bila samoupravna sodišča ustanovljena s samoupravnim aktom ali s sporazumom strank in so bila enakopravna rednim sodiščem v okviru svojih pristojnosti.¹⁹ Samoupravna sodišča so bila predvidena na vseh področjih samoupravljanja in bi delovala kot sodišča združenega dela, arbitraže, rzsodišča, poravnalni sveti ...²⁰

3 ORGANIZACIJA IN PRISTOJNOSTI REDNIH SODIŠČ

Organizacija in pristojnost rednih sodišč sta bili predpisani v II. in III. poglavju Zakona o rednih sodiščih. Sodišča so bila pri opravljanju sodne funkcije neodvisna in so sodila v skladu z ustavo, zakonom in s samoupravnimi akti.²¹

¹³ Melik: Valorizacija gradiva rednih sodišč, str. 47.

¹⁴ Melik: Osnove prava in pravne države za arhiviste, str. 59.

¹⁵ Skubic: Evolving Justice, str. 8.

¹⁶ Prav tam, str. 8.

¹⁷ Melik: Prevezemanje arhivskega gradiva pravosodnih organov, str. 266.

¹⁸ Prav tam, str. 266.

¹⁹ Zakon o samoupravnih sodiščih. V: Uradni list SRS, št. 10/1977, 7. člen.

²⁰ Melik: Arhivsko gradivo sodišč združenega dela, str. 215.

²¹ Zakon o samoupravnih sodiščih. V: Uradni list SRS, št. 10/1977, 4. člen; Zakon o rednih sodiščih. V: Uradni list SRS, št. 10/1977, 3. člen.

Poleg sodne funkcije so sodišča spremljala ter proučevala družbene odnose in pojave, ki so bili pomembni za izvrševanje njihovih funkcij ter so pristojnim organom dajala predloge za preprečevanje družbi nevarnih in škodljivih pojavov ter predloge za utrjevanje zakonitosti, družbene odgovornosti in socialistične morale. Sodišča so med drugim pod pogoji, ki jih je določal zakon, dajala pravno pomoč občanom pri uveljavljanju in varstvu njihovih pravic v zadevah iz sodne pristojnosti.²²

Delo sodišč je bilo javno, razen v primerih, ko je bilo treba zaradi varovanja tajnosti, javnega reda, zaščite mladoletnikov ali iz razlogov morale javnost izključiti. Sodniki so bili za javno družbeno funkcijo voljeni za obdobje osmih let. V skladu s sistemizacijo delovnih mest je sodišče poleg sodnikov zaposlovalo tudi strokovne delavce, administrativno tehnične delavce, pripravnike, stalne sodne tolmače, sodne izvedence in sodne cenilce.²³ Sodišča so poslovala v slovenskem jeziku, medtem ko so na območju italijanske ali madžarske manjšine poslovala tudi v jeziku manjšin, če je stranka v postopku uporablja italijanski ali madžarski jezik.²⁴

Sodišče je vodil predsednik sodišča, ki je predstavljal in zastopal sodišče, določal je razpored dela na sodišču, opravljal je kadrovske naloge, skrbel je za pravilno in zakonito materialno poslovanje itd. Predsednik sodišča je odgovarjal za opravljanje svoje funkcije in poslovanje sodišča, ki ga je vodil, skupščini družbenopolitične skupnosti, ki ga je izvolila. Enoto temeljnega sodišča je vodil vodja, ki ga je določil predsednik temeljnega sodišča v soglasju s skupščinami občin z območja opravljanja sodne funkcije. Vodja enote je skrbel za poslovanje enote in opravljanje sodne uprave.²⁵

3.1. Temeljna sodišča

Temeljna sodišča so bila v kazenskih zadevah pristojna, da so sodila na prvi stopnji o kaznivih dejanjih in gospodarskih prestopkih. Opravljala so preiskavo in preiskovalna dejanja. V civilnih zadevah na prvi stopnji so odločala o premoženjsko-pravnih, gospodarskih in odškodninskih sporih, v sporih rodbinskih razmerij, v dednih in nepravdnih zadevah, v postopkih o prisilni poravnavi, stečajih in rednih likvidacijah. Odločala so tudi o drugih sporih, če zanje ni bilo pristojno samoupravno sodišče. Temeljna sodišča so vodila register organizacij združenega dela, urejala zemljiškoknjižne zadeve in vodila zemljiško knjigo ter odločala o predlogih za varstvo nezakonitega dejanja. Opravljala so tudi zadeve pravne pomoči.²⁶

Temeljno sodišče je bilo ustanovljeno za območje več občin.²⁷ Sodno funkcijo so izvrševali na enotah. Za ustanovitev enote so morali biti zagotovljeni potrebni kadri, prostori in drugi materialni pogoji. Enote temeljnih sodišč so določale skupščine občin, ko so bili izpolnjeni prej omenjeni pogoji, kar je preverjal Republiški sekretariat za pravosodje in organizacijo uprave in proračun.^{28, 29}

Enota na sedežu temeljnega sodišča je opravljala preiskavo, postopek o

²² Zakon o rednih sodiščih. V: *Uradni list SRS*, št. 10/1977, 3.-8. člen

²³ Prav tam, 12. in 61.-95. člen.

²⁴ Prav tam, 18. člen.

²⁵ Prav tam, 47. in 50. člen.

²⁶ Zakon o rednih sodiščih. V: *Uradni list SRS*, št. 10/1977, 29. člen.

²⁷ Prav tam, 21. in 26. člen.

²⁸ Republiški sekretariat za pravosodje in organizacijo uprave in proračun je opravljal zadeve pravosodne uprave, zlasti zadeve v zvezi z organizacijo dela in poslovanjem sodišč, nadzorom nad opravljanjem del sodne uprave, statistiko, evidencami o delu sodišč, kadrovskimi vprašanji, izdajal je navodila za pravilno opravljanje del sodne uprave ... Gl. Zakon o rednih sodiščih. V: *Uradni list SRS*, št. 10/1977, 52.-54. člen.

²⁹ Zakon o rednih sodiščih. V: *Uradni list SRS*, št. 10/1977, 29. člen.

prisilni poravnavi, stečaju in redni likvidaciji, vodila je sodni register organizacij združenega dela in drugih organizacij oziroma skupnosti. Sodila je o gospodarstvenih prestopkih in sporih ter v vseh kazenskih sporih zoper mladoletnike.³⁰

V Sloveniji so med letoma 1979 in 1994 delovala naslednja temeljna sodišča z enotami:³¹

- **Temeljno sodišče v Celju** z enotami:
 - v **Celju** (območje občin: Celje, Laško, Šentjur pri Celju³²),
 - v **Slovenskih Konjicah** (območje občine Slovenske Konjice),
 - v **Šmarju pri Jelšah** (območje občine Šmarje pri Jelšah),
 - v **Velenju** (območje občin Velenje in Mozirje),
 - v **Žalcu** (območje občine Žalec);
- **Temeljno sodišče v Kopru** z enotami:
 - v **Ilirski Bistrici** (območje občine Ilirska Bistrica),
 - v **Kopru** (območje občine Koper),
 - v **Piranu** (območje občin Izola in Piran),
 - v **Postojni** (območje občine Postojna),
 - v **Sežani** (območje občine Sežana);
- **Temeljno sodišče v Kranju** z enotami:
 - na **Jesenicah** (območje občine Jesenice),
 - v **Kranju** (območje občin Kranj in Trzin),
 - v **Radovljici** (območje občine Radovljica),
 - v **Škofji Loki** (območje občine Škofja Loka);
- **Temeljno sodišče v Ljubljani** z enotami:
 - v **Domžalah** (območje občine Domžale),
 - v **Grosupljem** (območje občine Grosuplje),
 - v **Kamniku** (območje občine Kamnik),
 - v **Kočevju** (območje občin Kočevje in Ribnica),
 - v **Ljubljani** (območje občin Litija,³³ Ljubljana Bežigrad, Ljubljana Center, Ljubljana Moste-Polje, Ljubljana Šiška, Ljubljana Vič-Rudnik),
 - na **Rakeku** (območje občine Cerknica),
 - v **Trbovljah** (območje občin Hrastnik, Trbovlje in Zagorje ob Savi),
 - na **Vrhniki** (območje občin Logatec in Vrhnika);
- **Temeljno sodišče v Mariboru** z enotami:
 - v **Lenartu** (območje občine Lenart),
 - v **Mariboru** (območje občine Maribor),
 - v **Ormožu** (območje občine Ormož),
 - na **Ptuju** (območje občine Ptuj),
 - v **Slovenski Bistrici** (območje občine Slovenska Bistrica),
 - v **Slovenj Gradcu** (območje občin Dravograd, Radlje ob Dravi, Ravne na Koroškem in Slovenj Gradec);
- **Temeljno sodišče v Murski Soboti** z enotami:
 - v **Gornji Radgoni** (območje občine Gornja Radgona),
 - v **Lendavi** (območje občine Lendava),
 - v **Ljutomeru** (območje občine Ljutomer),
 - v **Murski Soboti** (območje občine Murska Sobota).
- **Temeljno sodišče v Novi Gorici** z enotami:
 - v **Ajdovščini** (območje občine Ajdovščina),
 - v **Idriji** (območje občine Idrija),
 - v **Novi Gorici** (območje občine Nova Gorica),

³⁰ Prav tam, 29. člen.

³¹ Pregled enot temeljnih sodišč v SR Sloveniji. V: *Uradni list SRS*, št. 26/1978.

³² Enota v Šentjurju pri Celju je bila ustanovljena 7. marca 1980. Gl. Dopolnitev pregleda enot temeljnih sodišč v SRS. V: *Uradni list SRS*, št. 7/1980.

³³ Enota v Litiji je bila ustanovljena 5. julija 1991. Gl. Dopolnitev pregleda enot temeljnih sodišč v Republiki Sloveniji. V: *Uradni list RS*, št. 7/1991.

- **v Tolminu** (območje občine Tolmin);
- **Temeljno sodišče v Novem mestu** z enotami:
 - **v Brežicah** (območje občine Brežice),
 - **v Črnomlju** (območje občin Črnomelj in Metlika),
 - **v Krškem** (območje občine Krško),
 - **v Novem mestu** (območje občine Novo mesto),
 - **v Sevnici** (območje občine Sevnica),
 - **v Trebnjem** (območje občine Trebnje).

Za sojenje v vseh sporih, ki so se nanašali na ladje, plovbo po morju in v sporih, za katere se je uporabljalo pomorsko pravo, je bilo pristojno Temeljno sodišče v Kopru.³⁴

Sredstva za delo temeljnih sodišč so zagotavljale občine za območje, kjer je sodišče poslovalo. Višino sredstev za delovanje temeljnih sodišč so določale občine v skladu z družbenoekonomsko politiko ob upoštevanju obsega in programa dela sodišča.³⁵ Sodnike temeljnih sodišč so volile vse skupščine občin z območja temeljnega sodišča.³⁶

3.2 Višja sodišča

Na drugi stopnji so o pritožbah zoper odločbe temeljnih sodišč odločala višja sodišča. Prav tako so bila pristojna, da odločajo v sporih o pristojnosti med temeljnimi sodišči svojega sodnega območja. Na prvi stopnji so odločala o priznanju tujih sodnih odločb.³⁷

V Sloveniji so med letoma 1979 in 1994 delovala naslednja višja sodišča:³⁸

- **Višje sodišče v Celju** za območje Temelnega sodišča v Celju,
- **Višje sodišče v Kopru** za območje Temelnega sodišča v Kopru in Temelnega sodišča v Novi Gorici,
- **Višje sodišče v Ljubljani** za območje Temelnega sodišča v Kranju, Temelnega sodišča v Ljubljani in Temelnega sodišča v Novem mestu,
- **Višje sodišče v Mariboru** za območje Temelnega sodišča v Mariboru in Temelnega sodišča v Murski Soboti.

Sredstva za delo višjih sodišč in Vrhovnega sodišča SRS je zagotovila SRS, medtem ko je Skupščina SRS volila sodnike teh sodišč.³⁹

3.3 Vrhovno sodišče SRS

Po ustavi iz leta 1974 je bila organizacija sodišč v rokah posamezne republike oziroma avtonomne pokrajine. Kot najvišja sodna instanca je bilo odpravljeno Vrhovno sodišče Jugoslavije in ga je nadomestilo Zvezno sodišče,⁴⁰ ki je bilo ustanovljeno z Zakonom o zveznem sodišču (*Uradni list SFRJ*, št.

³⁴ Zakon o rednih sodiščih. V: *Uradni list SRS*, št. 10/1977, 31. člen.

³⁵ Prav tam, 56. in 57. člen.

³⁶ Prav tam, 60. člen.

³⁷ Prav tam, 33. člen.

³⁸ Prav tam, 27. člen.

³⁹ Zakon o rednih sodiščih. V: *Uradni list SRS*, št. 10/1977, 56.-60. člen.

⁴⁰ Zvezno sodišče je bilo pristojno za spremljanje in proučevanje družbenih odnosov in pojavov, pomembnih za njegovo uresničevanje funkcije. Na zadnji stopnji ali po izrednih pravnih sredstvih je odločalo o sporih, ki so nastali iz protiuustavnih ali protizakonitih dejanj ali aktov. Odločalo je o premoženjskih sporih med republikami oziroma avtonomnima pokrajinama itd. Gl. Bizjak: Pravosodje v letih 1945–1991, str. 281.

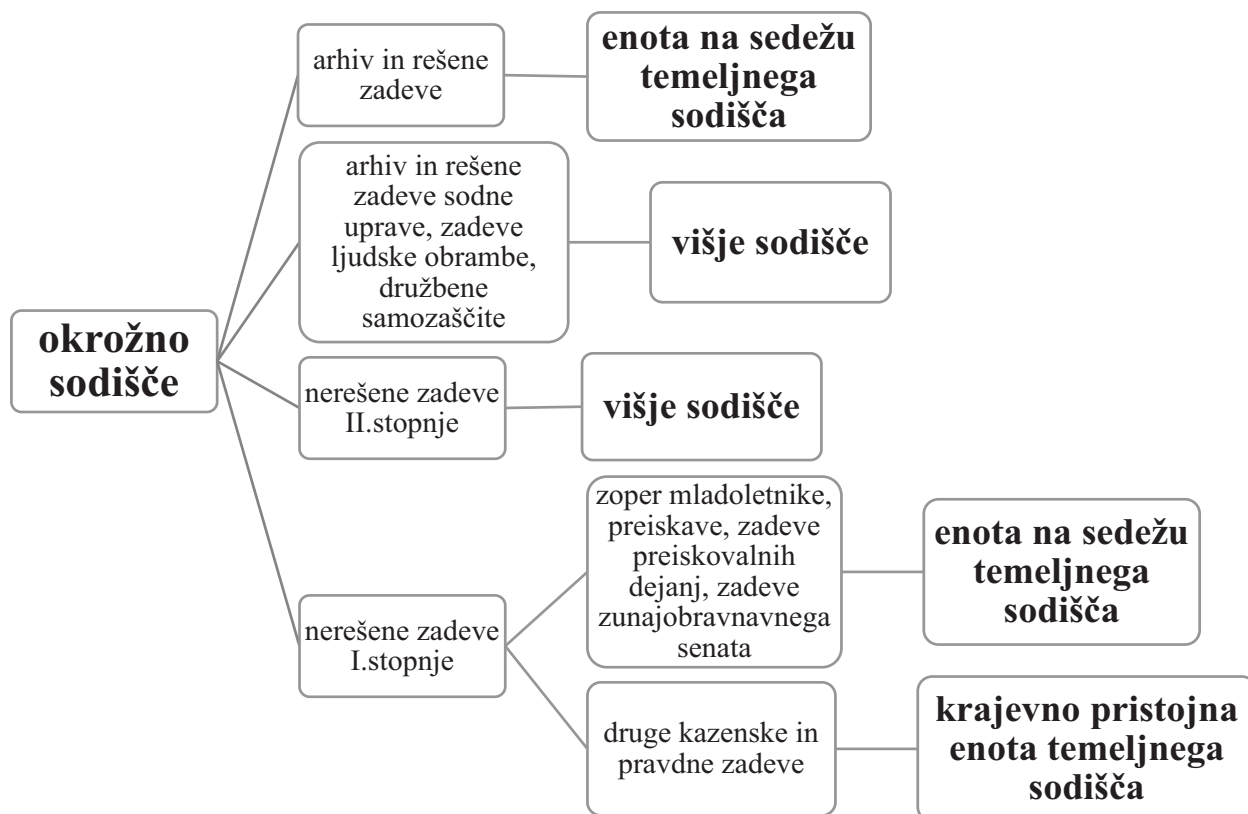
21/310/1974). Položaj Vrhovnega sodišča Socialistične republike Slovenije se je okrepil.⁴¹ Sedež vrhovnega sodišča SRS je bil v Ljubljani.⁴²

Vrhovno sodišče je sprejemalo načelna stališča in pravna mnenja, ki so bila pomembna za enotno uporabo zakonov pri rednih sodiščih. Odločalo je o izrednih pravnih sredstvih zoper pravnomočne odločbe ter na tretji stopnji o pritožbah zoper sodbe višjih sodišč in senatov vrhovnega sodišča. Na drugi stopnji je odločalo o pritožbah zoper odločbe višjih sodišč in o pritožbah zoper odločbe senatov vrhovnega sodišča. Prav tako je odločalo o sporih glede krajevnosti pristojnosti in o prenosu teh med temeljnimi sodišči različnih višjih sodišč, med krajevnimi pristojnostmi višjih sodišč ter med rednimi in samoupravnimi sodišči. Med pristojnosti Vrhovnega sodišča je spadalo tudi odločanje o podaljšanju pripora dlje od treh mesecev, odločanje v upravnih in upravno računskih sporih, če zanje ni bilo pristojno Zvezno sodišče, odločanje o zahtevi za varstvo z ustavo zajamčenih svoboščin in pravic, kršenih z dokončnim aktom, ter o zahtevah za sodno varstvo v postopku za prekrške zoper odločbe Republiškega senata za prekrške.⁴³

4 PREDAJA POSLOV

Z 31. decembrom 1978 so občinska in okrožna sodišča sklenila vpisnike in pomožne knjige ter prenehala z delom. Republiški sekretariat za pravosodje,

Slika 2: Predaja poslov ukinjenih okrožnih sodišč novim rednim sodiščem

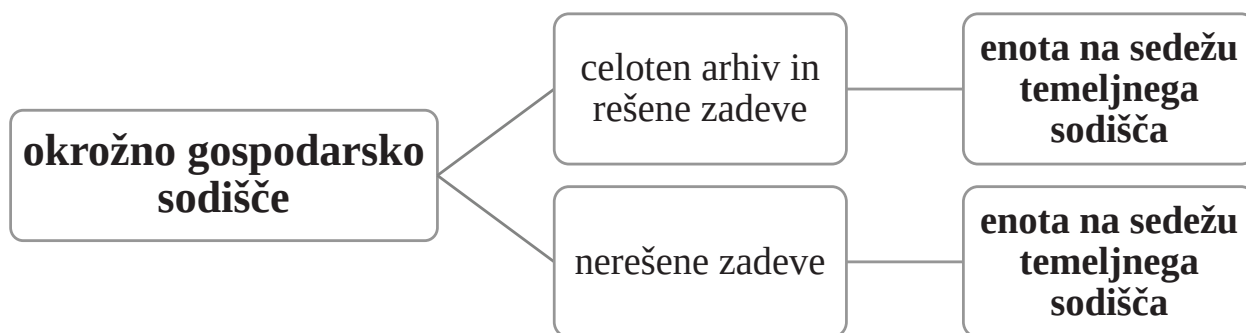


Vir: Navodilo o predaji oziroma prevzemu zadev... V: Uradni list SRS, št. 26/1572/1978.

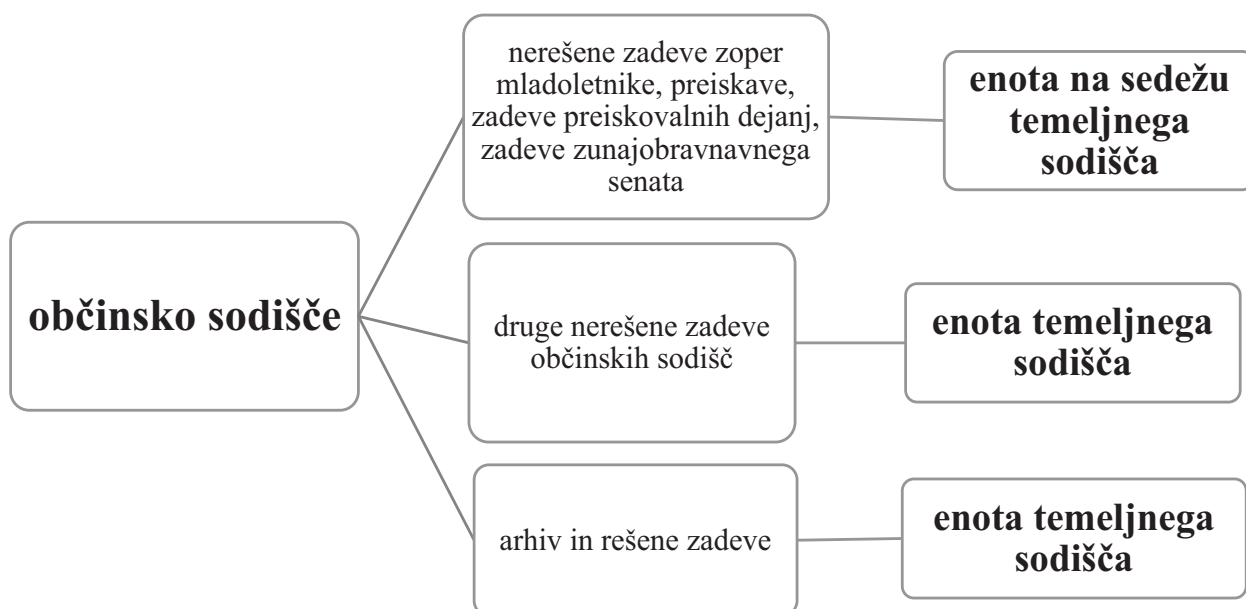
⁴¹ Melik: Vrhovno sodišče v drugi Jugoslaviji, str. 89.

⁴² Zakon o rednih sodiščih. V: Uradni list SRS, št. 10/1977, 28. člen.

⁴³ Prav tam, 34. člen.

Slika 3: Predaja poslov ukinjenih okrožnih gospodarskih sodišč

Vir: Navodilo o predaji oziroma prevzemu zadev... V: Uradni list SRS, št. 26/1572/1978.

Slika 4: Predaja poslov ukinjenih občinskih sodišč

Vir: Navodilo o predaji oziroma prevzemu zadev... V: Uradni list SRS, št. 26/1572/1978.

organizacijo uprave in proračun je izdal posebno navodilo,⁴⁴ s katerim so okrajna in okrožna sodišča svojim pravnim naslednikom predala posle. Vse nerešene zadeve so sodišča predala stvarno in krajevno pristojnim novim rednim sodiščem, skupaj z vpisniki in s seznamom nerešenih zadev. Seznam je bil vložen v ustrezni vpisnik. V vpisnik se je vpisalo tudi, kateremu sodišču je bil odstopljen. Predajo in prevzem zadev, arhiva, sredstev in inventarja je bilo treba opraviti do 31. januarja 1979 s petčlansko komisijo, ki so jo imenovali predsedniki višjih oziroma temeljnih sodišč.

Prevzete nerešene zadeve so nova redna sodišča vpisala v ustrezne vpisnike kronološko od 1 naprej z novimi označbami in opravljenimi številkami ter z datumom pripada (1. januar 1979) in z vsemi potrebnimi vnosi v stolpce. Po vpisu zadnje prevzete zadeve se je v vpisniku potegnila rdeča črta in pod njo

⁴⁴ Navodilo o predaji oziroma prevzemu zadev, arhiva, sodnega registra ter drugega gradiva in o predaji oziroma prevzemu neporabljenih sredstev, inventarja, terjatev in obveznosti v zvezi s prenehanjem dela občinskih in okrožnih sodišč ter okrožnih gospodarskih sodišč in začetkom dela novih rednih sodišč. V: Uradni list SRS, št. 26/1978.

so se najprej vpisale v kronološkem redu prejšnje nerešene zadeve. Nato se je ponovno potegnila rdeča črta in pod njo so se začele vpisovati nove prejete zadeve.

Zemljiška knjiga je ostala pri enotah temeljnih sodišč, ki so nadaljevala z vpisovanjem. Okrožna gospodarska sodišča so predala sodni register enotam na sedežih temeljnih sodišč. Predaja sodnega registra je obsegala registrske vloške, zbirko listin, imenike, knjige sodnega registra, morebitne nerešene zadeve in celotni arhiv rešenih zadev ter knjige starega registra.

5 PISARNIŠKO POSLOVANJE

Sistem poslovanja s spisi rednih sodišč ostaja nespremenjen od leta 1898, ko so dokumente začeli združevati v zadeve in jih odlagati v ovoje spisov ter voditi evidence o vodenih postopkih na predpisanih obrazcih v obliki knjig (vpisniki).⁴⁵ Sodni spis je osnovna enota združevanja dokumentov oziroma *pisanj*⁴⁶ na področju pravosodnih organov in je osnovna pisarniška oziroma popisna enota. Notranjo organizacijo in poslovanje rednih sodišč ter sistem poslovanja s spisi med letoma 1979 in 1994 je predpisoval Sodni poslovnik⁴⁷ za redna sodišča (*Uradni list SRS*, št. 26/1978). Leta 1995 ga je zamenjal Sodni red, ki še danes določa notranjo organizacijo sodišč, poslovanje sodišč v posameznih vrstah zadev, poslovanje v zadevah sodne uprave, pisarniško-tehnično in finančno poslovanje sodišč, informatizacijo sodišč, pravno pomoč med sodišči in drugimi organi ter mednarodnopravno pomoč ...⁴⁸

Vsa pisanja so se oddala v vložišču, kjer jih je sprejel delavec na vložišču, ki jih je odprl, pregledal in izročil vpisničarjem. Še pred izročitvijo je na prvo stran pisanja odtisnil štampljko »dohodni zaznamek« in izpolnil vse podatke ter se podpisal.⁴⁹ Vpisničar je po prejemu pisanja, ki se je nanašalo na zadevo, ki se pri sodišču še ni vodila, vpisal v ustrezni vpisnik in osnoval spis.

5.1 Osnovanje spisa

Spis se je osnoval tako, da se je v zgornjem desnem robu novega pisanja vpisalo označbo vpisnika, zaporedno številko vpisa in zadnji dve številki letnice (npr. K 10/77), ki se ji dodajo redna številka (npr. K 10/77-1) in listovna številka spisa.⁵⁰ Označile in uredile so se morebitne priloge,⁵¹ naložiti je bilo treba popis spisa⁵² in vse skupaj vložiti v ustrezni ovitek, ki so ga opremili s potrebnimi

⁴⁵ Žumer: *Arhiviranje zapisov. Priročnik za ravnanje z dokumentarnim in arhivskim gradivom*, str. 77.

⁴⁶ Izraz *pisanje* se v pravniški terminologiji nanaša na dokument oziroma listino s prilogami pri poslovanju pravosodnih organov.

⁴⁷ Sodni poslovnik je podzakonski akt, ki je določal načela za notranjo organizacijo in poslovanje rednih sodišč v SRS. Izdal ga je republiški sekretar za pravosodje, organizacijo uprave in proračun v skladu z Zakonom o rednih sodiščih, 1977.

⁴⁸ Sodni red. V: *Uradni list RS*, št. 17/1995, 1. člen.

⁴⁹ Sodni poslovnik. V: *Uradni list SRS*, št. 26/1978, 156.-163. člen.

⁵⁰ Listovne številke od 1 dalje so se vpisovale v zgornji desni kot pisanja nad opravilno številko.

⁵¹ Vsaka priloga je dobila opravilno številko pisanja, na katero se nanaša (npr. K 1/77-1). Priloge so se v desnem kotu označile z veliko črko A, B ali C (Črka A – priloge, ki so jih predložili tožilci, tožniki in predlagatelji; črka B – priloge, ki so jih predložili obdolženci, toženci in nasprotna stranke; črka C – priloge, ki so jih predložili drugi udeleženci postopka ali tretje osebe) rdeče barve in z zaporednimi arabskimi številkami od 1 naprej. Priloge se hranijo na koncu spisa v ovitku označenim Priloge. Gl. Sodni poslovnik. V: *Uradni list SRS*, št. 26/1978, 169. člen.

⁵² Popis spisa je vodil vpisničar za vsak spis, ki je obsegal več kot 10 rednih števil. V popis so se vpisovali kratka vsebina posameznega pisanja, njegova redna in listovna številka in število prilog. Pisanja so se v popis spisa vpisovala kronološko. Popis spisa je bil enoten za ves spis,

označbami. Ovitek oziroma ovoj spisa⁵³ so opremili z isto opravilno številko, kot je bil označen prvopis. Če se je v sodnem postopku zadeva prenesla iz enega v drug vpisnik, se je na ovitku prejšnja označba spisa prečrtala in pod njo vpisala nova označba spisa (opravilna številka). Pisanja o zadevi, ki se je pri sodišču že vodila, so se vpisala v popis spisa, opremila z opravilno številko in listovno številko ter vložila v ustrezni spis. Vpisničar je spis uredil tako, da je pisanja vložil v spis kronološko tako, kot so bila vpisana v popisu spisa. Vročilnice, ki so bile pomembne za postopek, so se sproti prilepile pisanju, na katerega so se nanašale. Druge vročilnice, ki za postopek niso bile več pomembne, pa so se izločile.⁵⁴

Če se je spis ali del spisa izgubil, poškodoval ali uničil, ga je bilo mogoče obnoviti na temelju podatkov vpisnika, prepisov izgubljenih, poškodovanih ali uničenih pisanj, po potrebi na temelju izjav strank in drugih udeležencev v postopku. Obnovila so se samo pisanja, ki so bila pomembna za postopek. Spis, ki je bil v delu, je obnovil sodnik, ki je zadevo obravnaval, končani spis pa sodnik, ki ga je določil predsednik sodišča s posebnim sklepom o obnovitvi. Končani spis se je med obnavljanjem vodil v Su vpisniku, nato je dobil svojo prvotno označbo.⁵⁵

5.2 Združevanje in razdruževanje spisov

Ob združitvi več zadev v skupni postopek so se spisi združili tako, da se je kasnejši spis vložil v prejšnji spis (osnovni spis). Na ovitek skupnega spisa so se navedli vsi pridruženi spisi (npr. pridružen K 70/77) in se nanj prenesli tudi potrebni zaznamki z ovitka pridruženega spisa (osebno ime obdolženca, strank, kaznivo dejanje).⁵⁶

Spis se je lahko med postopkom razdružil in se je za ločeni postopek osnoval nov spis, katerega prva redna številka je bil sklep o izločitvi. V ta spis so se po sodnikovi odredbi vložila pisanja, ki so se nanašala na novi spis. Druga pisanja, pomembna za izločeni spis, so se vložila v overjenem prepisu. V popisu prvotnega spisa se je pri rednih številkah izločenih pisanj zabeležilo, v kateri spis in kdaj so bila pisanja izločena.⁵⁷

5.3 Predložitev spisa višjemu sodišču

Višja sodišča so na drugi stopnji odločala o pritožbah zoper odločbe temeljnih sodišč. Pred predložitvijo spisa sodišču višje stopnje zaradi pravnega sredstva so morala temeljna sodišča iz tega spisa izločiti vso nepotrebno gradivo, spis urediti, perforirati⁵⁸ in zvezati z vrvico. Višjemu sodišču se je poslal spis z vsemi prilogami in s predložitvenim poročilom v dvojniki. Višje sodišče je nato osnovalo svoj spis in na ovitek vpisalo priložitev spisa prve stopnje. Zaznamek se je odčrtal, ko je bil spis vrnjen prvi stopnji. Po odločitvi o pravnem

ne glede na to, ali je spis razdeljen v več ovitkov. Gl. Sodni poslovnik. V: *Uradni list SRS*, št. 26/1978, 167. člen.

⁵³ Ovitek je bil praviloma iz trdega papirja, ki je bil po barvi različen za posamezne postopke. Preobsežen spis se je lahko razdelil v več ovitkov, ki so se označili z zaporednimi rimskimi številkami, medtem ko so se listovne številke nadaljevale. Za spise, ki so obsegali samo eno ali manjše število pisanj, ni bilo treba uporabljati predpisanega ovitka iz trdega papirja. Gl. Sodni poslovnik. V: *Uradni list SRS*, št. 26/1978, 166. člen.

⁵⁴ Sodni poslovnik. V: *Uradni list SRS*, št. 26/1978, 164.–166. člen.

⁵⁵ Prav tam, 201. člen

⁵⁶ Prav tam, 193. člen.

⁵⁷ Sodni poslovnik. V: *Uradni list SRS*, št. 26/1978, 195. člen.

⁵⁸ Perforirati – knjiž. narediti luknjo, luknjico; preluknjati: perforirati list. Gl. SSKJ: <https://fran.si/iskanje?View=1&Query=perforirati&hs=1> (dostop: 10. 4. 2021).

sredstvu je sodišče druge stopnje vrnilo spis sodišču prve stopnje s prepisi svoje odločbe. Sodišče druge stopnje je obdržalo prepis predložitvenega poročila in prepis izpodbijane odločbe.⁵⁹

5. 4. Arhiviranje spisov in hramba dokumentarnega gradiva

Vsako sodišče in enota temeljnega sodišča sta imela poseben prostor, namenjen stalnemu arhivu. Spisi so se prenesli v stalni arhiv na začetku vsakega leta, pred tem so se hranili v priročnem arhivu ustrezne organizacijske enote sodišča. Če je bilo v isti stavbi več sodišč, so lahko imela skupni arhiv. Ko je bila v zadevi izdana pravnomočna odločba in ko so bila izvršena vsa opravila (npr. izločeni priloženi spisi, izločeni zaseženi predmeti, plačane sodne takse ...), se je spis vložil v arhiv. Vpisničar je odtisnil na ovitek spisa štampljke z zaznamki »Vse odredbe izvršene« in »Vloži v arhiv in hrani do ...« ter zaznamek glede taks. Arhiv je vodil in zanj odgovarjal za arhiv določen delavec sodišča, ki je izdajal spise iz arhiva na pisno zahtevo vpisničarja. Izdani spis je vpisal v seznam iz arhiva izdanih spisov in ga ob vrnitvi razknjižil.⁶⁰

Sodni poslovnik je z dopolnitvijo leta 1989 naložil sodiščem, da so dolžna skrbeti za hrambo, materialno varnost in urejenost svojega dokumentarnega gradiva. V 203. b členu prej omenjene Spremembe in dopolnitve sodnega poslovnika za redna sodišča, ki je objavljen v Uradnem listu SRS, št. 2/128/1989, so bili določeni roki hranjenja dokumentarnega gradiva, ki so ga redna sodišča prejela, in ki je nastalo pri njihovem poslovanju. Vrste dokumentarnega gradiva so v seznamu razdeljene v pet *sklopov*:⁶¹

- ⌚ A – zadeve sodne uprave,
- ⌚ B – kazenske zadeve,
- ⌚ C – civilne zadeve,
- ⌚ Č – upravni spori,
- ⌚ D – gospodarske zadeve (a. kazenske zadeve; b. civilne zadeve).

Znotraj teh sklopov so našteje vrste dokumentarnega gradiva pri zadevah sodne uprave in pri drugih sklopih vpisniki. Hrambo dokumentarnega gradiva so morala sodišča zagotavljati minimalno do izteka rokov hrambe in dokumentarno gradivo, ki ima lastnosti arhivskega, po tridesetih letih od nastanka izročiti pristojnemu arhivu. Poslovnik je predpisal, da arhivsko gradivo in merila za odbiranje arhivskega in dokumentarnega gradiva določa pristojni arhiv s pisnimi navodili o odbiranju arhivskega gradiva.⁶²

Izločanje dokumentarnega gradiva, ki so mu pretekli roki hrambe, se je v skladu s Sodnim poslovníkom moralo opraviti ob prenosu dokumentarnega gradiva iz pisarne v zbirko dokumentarnega gradiva (tj. v arhiv). Iz zbirke dokumentarnega arhiva bi bilo treba izločati gradivo vsakih pet let.⁶³ Izločanje nepotrebne dokumentarnega gradiva je zapisniško vodila komisija, ki jo je imenoval predsednik sodišča.

Sodni poslovnik je še določil, da lahko sodišče dokumentarno gradivo, ki nima lastnosti arhivskega, po desetih letih od nastanka posnamejo na mikrofilm, ki ga hranijo do izteka rokov hranjenja posnetega gradiva. Izvirnike oziroma originalno dokumentarno je bilo dovoljeno uničiti.⁶⁴

⁵⁹ Sodni poslovnik. V: *Uradni list SRS*, št. 26/1978, 196.-200. člen.

⁶⁰ Prav tam, 202.-203. člen.

⁶¹ Spremembe in dopolnitve sodnega poslovnika za redna sodišča. V: *Uradni list SRS*, št. 2/128/1989, 203. b člen.

⁶² Prav tam, 203. d člen.

⁶³ Prav tam, 203. č člen.

⁶⁴ Prav tam, 203. g člen.

5.4.1 Roki hrambe dokumentarnega gradiva rednih sodišč

»Roki hrambe dokumentarnega gradiva so definirani kot časovno opredeljena obdobja, do katerih moramo hraniti gradivo zaradi zakonsko predpisanih rokov hranjenja ali zaradi potreb poslovanja in dela ustanov ter posameznikov.«⁶⁵ Glede na rok hrambe lahko dokumentarno gradivo razdelimo v tri kategorije:⁶⁶

- **arhivsko gradivo** (oznaka A ali A vzorčno), ki ga s pisnimi strokovnimi navodili določi pristojni arhiv ter ima trajen pomen za znanost in kulturo ter pravno varnost pravnih in fizičnih oseb;
- **trajno dokumentarno gradivo** (oznaka T ali T oziroma najmanj XX let), ki je pomembno za poslovanje organa, vendar nima trajnega pomena za znanost in kulturo. Trajno gradivo in ima trajen rok hrambe ali daljši časovno omejen rok hranjenja;
- **dokumentarno gradivo z roki hrambe, izraženimi v letih** (oznaka 2, 5, 10 in več let), ki so določeni s področnimi predpisi in glede na potrebe poslovanja organov.

Roke hrambe je z dopolnitvijo Sodnega poslovnika leta 1989 postavil republiški sekretar za pravosodje in upravo.⁶⁷ Za vsako vrsto dokumentarnega gradiva so bili postavljeni roki hranjenja – 2, 3, 5, 10 let ali trajno. Rok hrambe trajno je bil določen za vse sklepe in odločbe sodišč v posameznih postopkih, ker sodne odločbe in sklepi zagotavljajo pravno varnost strank v postopku. Ta rok hrambe organ določi za pomembnejše gradivo, ki nastaja pri poslovanju in lahko služi arhivistu kot okvir pri vrednotenju arhivskega gradiva.

Če podrobneje pregledamo roke hrambe v zadevah sodne uprave, zasledimo, da je določen rok hrambe za plačilne liste 5 let, medtem ko je označen trajno le, če ni končnih obračunov. Po današnji veljavni zakonodaji se plačilne liste hranijo trajno oziroma minimalno 50 let od nastanka. Pri tem se postavlja vprašanje, ali se morajo današnja okrajna sodišča, ki so pravni nasledniki temeljnih sodišč in bodo začela z odbiranjem dokumentarnega gradiva, ravnati po določenih rokih hrambe iz leta 1989 ali upoštevati veljavno zakonodajo. Rokov hrambe, določenih s predpisi, ni dovoljeno skrajševati, vendar se lahko podaljšajo, če za to obstajajo utemeljeni razlogi. Prav tako nista dovoljeni neodgovorno uničevanje ali kopičenje in hranjenje gradiva v nedogled.⁶⁸ V primeru plačilnih list bi kot utemeljen razlog navedli pravno varnost fizičnih oseb za izračun pokojnine in bi tako opravičili podaljšanje roka hrambe.

Petletni rok hrambe je določen tudi v dednih zadevah, če ni premoženja ali dediči niso zahtevali obravnave, medtem ko je v primeru premoženja rok hrambe določen na deset let in trajno za sklepe. Zapuščinske oziroma dedne zadeve so »živo« gradivo in večina vlog za pridobitev podatkov iz arhivskega gradiva se nanaša ravno na zapuščinske spise. Med temi so pretežni uporabnik sodišča, ki potrebujejo kopije celotnih zapuščinskih spisov za izdajo dodatnih sklepov o dedovanju, tudi če ni premoženja.

⁶⁵ Žumer: *Arhiviranje zapisov. Priročnik za ravnanje z dokumentarnim in arhivskim gradivom*, str. 115.

⁶⁶ Pravilnik o določanju rokov hrambe dokumentarnega gradiva v javni upravi. V: *Uradni list RS*, št. 49/2019, 2. člen.

⁶⁷ Spremembe in dopolnitve sodnega poslovnika za redna sodišča. V: *Uradni list SRS*, št. 2/128/1989, 203. b člen.

⁶⁸ Žumer: *Arhiviranje zapisov. Priročnik za ravnanje z dokumentarnim in arhivskim gradivom*, str. 151.

5.5 Vpisniki in pomožne knjige

Vpisnik je evidenca vseh zadev, ki se vodijo pri sodišču. Vpisniki se vodijo na predpisanih obrazcih in so bili vezani v trde platnice. Vodijo se ločeno v okviru posameznih vrst postopkov, ki so označeni z določeno črko ali kratico (npr. K – kazenske zadeve, D – dedne zadeve ...). Podatki iz vpisnikov so podlaga za statistična in druga poročila, ki jih mora sodišče letno oddajati. Sodni poslovnik je že leta 1988 dopuščal možnost računalniškega vodenja evidenc (vpisniki, pomožne knjige ...) in posameznih sodnih opravil. V tem primeru sodišče ni bilo dolžno uporabljati tiskanih obrazcev, vendar je moral računalniški vpis vsebovati vse podatke, ki so jih vsebovali tiskani obrazci.⁶⁹

Osnova odlaganja in arhiviranja spisov so bili kronološki vpisi v vpisnike. Praviloma se je novi vpisnik ali pomožna knjiga odprla za vsako koledarsko leto, vendar so se pri manjšem *pripadu* zadev vodili za več let skupaj. Na ovitku vpisnika in pomožne knjige je bilo treba označiti označbo vpisnika oziroma polni naziv pomožne knjige, leto, za katerega se je vpisnik oziroma pomožna knjiga vodila, in naziv sodišča.

Vpisnike in pomožne knjige je vpisničar vodil samostojno. Vsako pisanje, ki se je nanašalo na novo zadevo, se je moralo vpisati v vpisnik in pomožno knjigo takoj po prejemu. Vsaka zadeva se je lahko vpisala samo v enega od predpisanih vpisnikov. Vpisniki se še danes vodijo ločeno za posamezne vrste postopkov.

Pri vpisu prvega pisanja v vpisnik so se izpolnili ustrezni stolpci v vpisniku. Če je postopek začelo več oseb ali se je vodil zoper več oseb, se je zadeva vpisala v vpisnik pod eno zaporedno številko, medtem ko so se pred imena strank vpisale arabske številke. Enako se je na ovitku spisa označilo stranke v postopku. Če je v vpisniku zmanjkalo prostora za nadaljnje vpise, se je vpisovanje nadaljevalo v prvi prosti vrsti za zadnjo zaporedno številko, tako da se je številka prvotnega vpisa vpisala z rdečo in pomeni nadaljevanje vpisov. Npr. za zaporedno številko 17 se z rdečo vpiše številka 13, kar je pomenilo nadaljevanje vpisov zadeve številka 13. Pri prvotnem vpisu se je veza označila tako, da zaporedno številko prvotnega vpisa ločimo z rdečilom zapisano zaporedno številko zadeve, za katero se vpisi nadaljujejo (npr. 13/rdeče 17).⁷⁰

V stolpcu za pripombe vpisnikov se je poleg drugih zaznamkov vpisovalo tudi zaznamke o združitvi, izločitvi, priložitvi spisov, datum predložitve spisa pritožbenemu sodišču ... Ko je bil postopek v določeni zadevi končan, se je postavilo pred zaporedno številko vpisa znamenje odčrtanja → » |_____« (glej slika 5, pod zaporedno št. 455).

Vpisniki so se zaključili konec leta. Pod zadnjo zaporedno številko je vpisničar napisal besedilo s podatki: datum sklenitve, zaporedna številka zadnjega vpisa, število na začetku leta nerešenih zadev, število na novo sprejetih zadev, od tega število ponovno vpisanih zadev, ki so že bile izkazane kot rešene, število pomotoma vpisanih zadev, število rešenih zadev in število na koncu leta nerešenih zadev. To besedilo sta podpisala vpisničar in sodnik, ki je bil vodja oddelka, vidiral pa ga je predsednik sodišča oziroma vodja enote.

Nerešene zadeve so se nato kronološko po letih pripada vpisale na prvi strani vpisnika za prihodnje leto pod naslovom »Ostalo nerešeno«, medtem ko so se vpisi nadaljevali v prejšnjih vpisnikih.⁷¹

⁶⁹ Spremembe in dopolnitve sodnega poslovnika za redna sodišča. V: *Uradni list SRS*, št. 20/1132/1988, 1. člen.

⁷⁰ Sodni poslovnik. V: *Uradni list SRS*, št. 26/1978, 208. člen.

⁷¹ Sodni poslovnik. V: *Uradni list SRS*, št. 26/1978, 215. člen.

Slika 5: Primer sklenitve vpisnika in odčrtanja zadeve

[illegible]

Vir: Vpisnik K zadev za leta od 1979 do 1982 (SI ZAC 1675, Temeljno sodišče v Celju, enota Žalec, šk. 146, SI ZAC/1675/001/017/000003).

*Vpisniki, ki so jih vodila temeljna sodišča:*⁷²

1. kazenske zadeve

- ☐ **vpisnik K** za kazenske zadeve,
- ☐ **vpisnik Po** za pomilostitvene zadeve,
- ☐ **vpisnik Ks** za zadeve izven obravnavanega kazenskega senata,
- ☐ **vpisnik Kr** za razne kazenske zadeve;

2. civilne zadeve

- **vpisnik P** za pravdne zadeve,
 - **vpisnik Pl** za plačilne naloge,
 - **vpisnik I** za izvršilne zadeve,
 - **vpisnik D** za postopek v dednih zadevah,
 - **vpisnik Pom** za pravno pomoč,
 - **vpisnik N** za nepravdne zadeve,
 - **vpisnik Pr** za zadeve pridržanja,
 - **vpisnik Nd** za predloge za varstvo zaradi nezakonitega dejanja,
 - **vpisnik Pzs** za preizkus zakonitosti pravnomočnih odločb samoupravnih sodišč,
 - **vpisnik R** za razne civilne zadeve;
3. sodna uprava
- **vpisnik Su** za zadeve sodne uprave,
 - **vpisnik SuZ** za zaupne in strogo zaupne zadeve sodne uprave.

⁷² Prav tam, 218. člen.

Razen naštetih vpisnikov je enota na sedežu temeljnega sodišča vodila še naslednje vpisnike:⁷³

1. kazenske zadeve
 - **vpisnik Kpr** za preiskave
 - **vpisnik Km** za kazenske zadeve zoper mladoletnike
2. gospodarske zadeve
 - **vpisnik Gp** za gospodarske prestopke,
 - **vpisnik St** za prisilne poravnave, stečaje in redne likvidacije,
 - **vpisnik Srg** za zadeve sodnega registra.

Enote temeljnih sodišč so vodile tudi **vpisnike za overitve (Ov, Ov-i in Ov-H), protestni register in register dnevnih zemljiškoknjižnih vlog ter vpisnik za razne zadeve Rz.**

Če je bila pri enoti na sedežu temeljnega sodišča organizirana posebna organizacijska enota za področje gospodarskega sodstva, so se v tej enoti za gospodarske spore vodili enaki vpisniki, kot so bili predpisani za temeljna sodišča, s tem, da so se označili z dodatno črko g (npr. Pg, Plg, Ig).

Vpisniki, ki so jih vodila višja sodišča⁷⁴

1. kazenske zadeve
 - **vpisnik Kp** za kazenske zadeve na II. stopnji,
 - **vpisnik Gpp** za gospodarske prestopke na II. stopnji,
 - **vpisnik Kr** za razne kazenske zadeve;
2. civilne zadeve
 - **vpisnik Cp** za civilne zadeve na II. stopnji,
 - **vpisnik Ndp** za pritožbe zoper sklepe, izdane predloge za varstvo zaradi nezakonitega dejanja,
 - **vpisnik R** za razne civilne zadeve;
3. sodna uprava
 - **vpisnik Su** za zadeve sodne uprave,
 - **vpisnik SuZ** za zaupne in strogo zaupne zadeve sodne uprave.

Vpisniki, ki jih je vodilo Vrhovno sodišče:⁷⁵

- **vpisnik Ko** za kazenske zadeve na II. in III. stopnji,
- **vpisnik Kr** za razne kazenske zadeve,
- **vpisnik Cp** za civilne zadeve na II. stopnji,
- **vpisnik U** za upravne zadeve,
- **vpisnik Ur** za upravno-računske zadeve,
- **vpisnik Ips** za izredna pravna sredstva,
- **vpisnik Uv** za varstvo z ustavo zajamčenih svoboščin in pravic, kršnih z dokončnim posamičnim aktom,
- **vpisnik R** za razne civilne zadeve.

Pomožne knjige

Pomožne knjige je vodil in sklepal vpisničar. Pomožne knjige so se lahko vodile za več let skupaj, pri čemer se je pred prvim vpisom v novi letnik vpisala z rdečo barvo nova letnica. Nerešene zadeve se niso prenašale.

⁷³ Prav tam, 219. člen.

⁷⁴ Sodni poslovnik. V: *Uradni list SRS*, št. 26/1978, 220. člen.

⁷⁵ Prav tam, 221. člen.

Tabela 1: Pregled pomožnih knjig, ki jih vodijo sodišča na različnih stopnjah

POMOŽNE KNJIGE	temeljno sodišče	višje sodišče	vrhovno sodišče
Seznam pregledov sodišča	✓	✓	
Obvestila tisku	✓	✓	✓
Spremljanje tiska	✓	✓	✓
Kartotečni list s podatki o sodniku porotniku	✓	✓	✓
Seznam stalnih sodnih izvedencev	✓	✓	
Seznam stalnih sodnih cenilcev	✓		
Sejna knjiga	✓	✓	✓
Poslovni koledar	✓	✓	✓
Seznam odposlanih spisov	✓	✓	✓
Evidenca odrejenih uradnih potovanj	✓	✓	✓
Seznam iz arhiva izdanih spisov	✓	✓	✓
Osebni imenik k Su vpisniku	✓	✓	✓
Stvarni imenik k Su vpisniku	✓	✓	✓
Imenik k vpisniku	✓	✓	✓
Imenik k seznamu listin	✓		
Seznam pogojnih sodb	✓		
Seznam zaseženih predmetov	✓		
Seznam listin	✓		
Kontrolnik oseb v priporu	✓		
Rokovnik k vpisnikom Srg in Dn	✓		
Seznam sodnemu izvršitelju izročeni spisov	✓		
Seznam negotovinskih pologov	✓		
Evidenca o izvrševanju kazni zapora	✓		
Imenik k evidenci IKZ	✓		
Evidenca o izvršitvi smrtne kazni	✓		
Evidenca o dežurni preiskovalni službi	✓ (enota na sedežu sodišča)		
Kartotečni list k vpisniku Pl (za gospodarske spore namesto imenika)	✓ (enota na sedežu sodišča)		

Vir: Sodni poslovnik, V: Uradni list SRS, št. 26/1978, 252–255. člen.

Razen predpisanih pomožnih knjig so se vodile tudi naslednje evidence: imenik stalnih sodnih tolmačev, seznam pečatov, pomožne knjige in evidence v zemljiški knjigi, za izvršilno službo, za računovodstvo, za materialno knjigovodstvo, za knjižnico in za personalno službo. Enote na sedežu temeljnega sodišča so še dodatno vodile pomožne knjige in evidence o sodnem registru.

Imeniki

Imeniki so pomožne knjige, ki se vodijo k posameznim vpisnikom. Ko se zadeva vpiše v vpisnik, se hkrati vpiše tudi v imenik.

Imeniki so se vodili v obliki knjige za eno leto ali za več let skupaj po abecedi in imajo za posamezne črke, ki so ob desnem robu knjige, ustrezno število strani. Če so se vodili imeniki v eni knjigi za več let skupaj, se je med vpisi posameznih let pri vsaki črki posebej vpisala letnica z rdečo barvo. Praviloma se je vodil en sam imenik za vsako vrsto postopka, ne glede na označbo vpisnika. Imeniki se niso vodili k vpisnikom Po, Ks, St, Nd, Pzs, Srg, Ndp, Uv. Imenike je tako kot vpisnike vodil vpisničar, ki je potrdil vpis zadeve v imenik s kljukico v vpisniku pred zaporedno številko.

V imenik so se vpisali vsi obdolženci, toženci ali zavezanci v postopku.

Pri vpisanih osebah z istim imenom in priimkom se je pripisal datum rojstva ali prebivališče. V imenike so vpisovali tudi neznane storilce in v oklepaju pripisali oškodovančevo ime.

Imeniki so se vodili po priimkih oseb, na katere se postopek nanaša:⁷⁶

- ④ **imenik h kazenskemu vpisniku** se je vodil po priimkih obdolžencev,
- ④ **imenik k pravnemu vpisniku** se je vodil po priimkih tožencev oziroma predlagateljev pri predlogu za sporazumno razvezo,
- ④ **imenik k izvršilnemu vpisniku** se je vodil po priimkih zavezancev,
- ④ **imenik k vpisniku v dednih zadevah** po priimkih zapustnikov,
- ④ **imenik k vpisniku za zadeve pridržanja** po priimkih pridržanih oseb.

Imenik k vpisniku Pl za plačilne naloge v gospodarskih sporih se je lahko vodil v obliki kartoteke modre barve. Kartotečni listek se je vodil po organizacijah združenega dela, ne glede na to, ali je tožeča ali tožena stranka. V imenika vpisnikov Kr in R so se vpisovale le pomembnejše zadeve.

6 ZAKLJUČEK

Leto 1979 predstavlja mejnik v organizaciji rednih sodišč v slovenskem prostoru. Ustava SFRJ je dovoljevala republikam, da so same organizirale svoje pravosodne sisteme. S koncem leta 1978 so bila ukinjena občinska, okrožna in vrhovno sodišče. Funkcijo rednih sodišč so tako med letoma 1979 in 1994 prevzela temeljna sodišča na prvi stopnji, višja sodišča na drugi stopnji in Vrhovno sodišče na tretji stopnji. Tudi okrožna gospodarska sodišča so bila ukinjena, medtem ko so njihove pristojnosti prevzela redna sodišča.

Temeljna sodišča so bila ustanovljena za območje več občin. Sodno funkcijo so izvrševala na svojih enotah. Enota na sedežu temeljnega sodišča je imela več pristojnosti v primerjavi z enoto temeljnega sodišča. Del poslov (II. stopnje) okrožnih sodišč so prevzela višja sodišča, medtem ko so druge zadeve prve stopnje prevzela temeljna sodišča. Predaja arhiva in prevzem poslov sta bila izvedena v skladu z Navodilom o predaji oziroma prevzemu zadev, arhiva, sodnega registra ter drugega gradiva in o predaji oziroma prevzemu neporabljenih sredstev, inventarja, terjatev in obveznosti v zvezi s prenehanjem dela občinskih in okrožnih sodišč ter okrožnih gospodarskih sodišč in začetkom dela novih rednih sodišč.

Sistem pisarniškega poslovanja je tudi v obdobju 1979-1994 sledil uveljavljeni tradiciji iz leta 1898. Sodni spis je ostal osnovna enota združevanja dokumentov in je tudi osnovna pisarniška oziroma popisna enota. Notranjo organizacijo in poslovanje rednih sodišč ter sistem poslovanja s spisi je natančno opredelil Sodni poslovnik za redna sodišča iz leta 1978 in s kasnejšimi dopolnitvami. Med drugim je Sodni poslovnik že leta 1988 dopuščal možnost računalniškega vodenja evidenc (vpisniki, pomožne knjige ...) in posameznih sodnih opravil. Eno izmed pomembnejših določil je seznam dokumentarnega gradiva rednih sodišč z določenimi roki hrambe iz leta 1989. Za vse sklepe in odločbe je postavljen rok hranjenja trajno. Drugi roki hrambe so za posamezne vrste gradiva določeni z rokom 2, 3, 5, 10 let ali trajno. Roki hrambe dokumentarnega gradiva iz leta 1989 odstopajo od sodobnih rokov hrambe, ki so določeni z veljavnimi zakonskimi predpisi. Pri tem se postavlja vprašanje, ali se morajo današnja okrajna sodišča, ki so pravni nasledniki temeljnih sodišč in bodo začela z odbiranjem dokumentarnega gradiva, ravnati po določenih rokih hrambe iz leta 1989 ali upoštevati veljavno zakonodajo. Zadnjo besedo na to kompleksno vprašanje bodo podali ustvarjalci arhivskega gradiva, saj je določitev rokov

⁷⁶ Sodni poslovnik. V: *Uradni list SRS*, št. 26/1978, 258. člen.

hrambe v njihovi domeni. Pri tem je treba v obzir vzeti vidik pravne varnosti oseb. V primeru plačilnih list bi se opredelila za daljši rok hrambe, saj gre za gradivo, na temelju katerega se lahko izračuna višina pokojnine, če iz kakršnega koli razloga izračun ni mogoč iz končnega obračuna osebnih dohodkov.

Temeljna sodišča so prenehala s poslovanjem konec leta 1994, ko je v Republiki Sloveniji prišlo do reorganizacije rednih sodišč ter so s poslovanjem začela okrajna, okrožna, višja in vrhovno sodišče. Javnopravne osebe morajo svoje arhivsko gradivo izročiti pristojnemu arhivu najkasneje trideset let po nastanku v kompletnih in zaokroženih celotah.⁷⁷ Redna sodišča med letoma 1979 in 1994 predstavljajo zaokroženo celoto, ki se ji kmalu izteče zakonsko določen tridesetletni rok za izročitev arhivskega gradiva. Pri pripravi pisnih strokovnih navodil in vrednotenju arhivskega iz dokumentarnega gradiva je poznavanje organizacije, pristojnosti in pisarniškega poslovanja ustvarjalcev ključnega pomena. Pri vrednotenju arhivskega gradiva temeljnih sodišč je treba več pozornosti posvečati pristojnostim, ki jih je imela posamezna enota, saj so se le-te razlikovale glede na to, ali gre za enoto s sedežem na temeljnem sodišču ali zgolj za enoto temeljnega sodišča.

VIRI IN LITERATURA

LITERATURA

Bizjak, Žarko: Pravosodje v letih 1945-1991. V: *Pravo, zgodovina, arhivi. 1. pri-spevki za zgodovino pravosodja* (ur. Jože Žontar). Ljubljana: Arhiv Republike Slovenije, 2000. str. 277-299.

Melik, Jelka: Arhivsko gradivo sodišč združenega dela, zanimiva dediščina zadnjega obdobja socializma. V: *Arhivi* 26 (2003), št. 1, str. 213-216.

Melik, Jelka: *Osnove prava in pravne države za arhiviste*. Ljubljana: Arhiv Republike Slovenije, 2011.

Melik, Jelka: Prevezemanje arhivskega gradiva pravosodnih organov. V: *Tehnični in vsebinski problemi klasičnega in elektronskega arhiviranja: popisovanje arhivskega gradiva*, [Radenci, 13.-15. april 2016] (ur. Nina Gostenčnik), Maribor: Pokrajinski arhiv Maribor, 2016, str. 263-274.

Melik, Jelka: Valorizacija gradiva rednih sodišč. V: *Arhivi* 11 (1988), str. 47-48.

Melik, Jelka: Vrhovno sodišče v drugi Jugoslaviji. V: *STO let vrhovnega sodstva na Slovenskem: slavnostni zbornik: (1918-2018)* (ur. Damijan Florjančič). Ljubljana: Vrhovno sodišče Republike Slovenije, 2018. str. 63-101.

Skubic, Zoran: Evolving Justice: The Constitutional Relationship between the Minister of Justice and the Judiciary and a Short Overview of Recent Developments in the Area of Court Management in the Republic of Slovenia. V: *International Journal for Court Administration* (ur. Markus Zimmer). Vol. 4 (2011). št. 1, str. 1-19. Pridobljeno: https://www.researchgate.net/publication/286091369_Evolving_Justice_The_Constitutional_Relationship_between_the_Minister_of_Justice_and_the_Judiciary_and_a_Short_Overview_of_Recent_Developments_in_the_Area_of_Court_Management_in_the_Republic_of_Slovenia (dostop: 10. 4. 2021).

Žumer, Vladimir: *Arhiviranje zapisov. Priročnik za ravnanje z dokumentarnim in arhivskim gradivom*. Ljubljana: GV Založba, 2001.

⁷⁷ Zakon o varstvu dokumentarnega in arhivskega gradiva in arhivih. V: *Uradni list RS*, št. 30/2006 in 51/2014, 40. člen. Pridobljeno: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO4284> (dostop: 20. 4. 2021).

VIRI

SSKJ: <https://fran.si/iskanje?View=1&Query=perforirati&hs=1https://fran.si/iskanje?View=1&Query=perforirati&hs=1> (dostop: 10. 4. 2021).

Vpisnik K zadev za leta od 1979 do 1982 (SI ZAC 1675, Temeljno sodišče v Celju, enota Žalec, šk. 146, SI_ZAC/1675/001/017/00003).

ZAKONODAJA

Dopolnitev pregleda enot temeljnih sodišč v Republiki Sloveniji. V: *Uradni list RS*, št. 7/1991.

Dopolnitev pregleda enot temeljnih sodišč v SRS. V: *Uradni list SRS*, št. 7/1980.

Navodilo o predaji oziroma prevzemu zadev, arhiva, sodnega registra ter drugega gradiva in o predaji oziroma prevzemu neuporabljenih sredstev, inventarja, terjatev in obveznosti v zvezi s prenehanjem dela občinskih in okrožnih sodišč ter okrožnih gospodarskih sodišč in začetkom dela novih rednih sodišč. V: *Uradni list SRS*, št. 26/1572/1978, str. 2048-2050.

Pravilnik o določanju rokov hrambe dokumentarnega gradiva v javni upravi. V: *Uradni list RS*, št. 49/2019.

Pregled enot temeljnih sodišč v SR Sloveniji. V: *Uradni list SRS*, št. 26/1978.

Sodni poslovnik. V: *Uradni list SRS*, št. 26/1978.

Sodni red. V: *Uradni list RS*, št. 17/1995.

Spremembe in dopolnitve sodnega poslovnika za redna sodišča. V: *Uradni list SRS*, št. 20/1132/1988.

Spremembe in dopolnitve sodnega poslovnika za redna sodišča. V: *Uradni list SRS*, št. 2/128/1989.

Temeljni zakon o splošnih sodiščih. V: *Uradni list SFRJ*, št. 7/1965.

Ustava SFRJ. V: *Uradni list SFRJ*, št. 9/1974.

Ustava SRS. V: *Uradni list SRS*, št. 6/1974.

Zakon o rednih sodiščih. V: *Uradni list SRS*, št. 10/1977.

Zakon o samoupravnih sodiščih. V: *Uradni list SRS*, št. 10/1977.

Zakon o sodiščih. V: *Uradni list FLRJ*, št. 30/1954.

Zakon o ureditvi ljudskih sodišč. V: *Uradni list FLRJ*, št. 51/1946.

Zakon o varstvu dokumentarnega in arhivskega gradiva ter arhivih (ZVDAGA), *Uradni list RS*, št. 30/2006 in 51/2014. Pridobljeno: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO4284> (dostop: 20. 4. 2021).

SUMMARY

COURTS OF JUSTICE IN SLOVENIA BETWEEN 1979 AND 1994

As authority bodies, courts of justice performed judiciary functions, determined by the constitution and laws. Their task, being the central bodies of judiciary, is the use of law in force for solving individual legal relations. Courts of justice are divided to courts with general jurisdiction and special or specialized courts. Courts with general jurisdiction decide on all penal and civil matters, unless certain individual matters are exempt from their jurisdiction by law. Special or specialized courts decide only in specially defined groups of penal and civil matters determined by the law (courts of claims, labour courts, trade courts, mining courts...). Individual legal systems establish different specialized courts, adapted to actual conditions, time and social order. In 1979, the Socialist Federative Republic of Yugoslavia implemented a judiciary system of courts,

which was unique among all six republics and two autonomous regions. Between 1979 and 1994, the function of regular courts was given to basic courts on the first instance, higher courts on the second instance and the Supreme Court of the Socialist Republic of Slovenia on the third instance. Regular courts' records management had not changed since 1898, when records were combined to matters and the courts began using prescribed court entry registers. A judicial record is a basic unit of merging court documents in the field of judiciary bodies and is a basic office or description unit. Every court and its unit allocated a special room for archival storage. Courts were obliged to adequately store, preserve and manage their records. Court Rules of Procedure defined retention periods for every category of records – 2, 3, 5, 10 years or permanent. The Rules also prescribed that archival records and criteria for their selection are defined by the competent archival institution with written professional instructions on the selection of archival records.